

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

**Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»**

**з теми «РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА МОЛОДШИМИ
ШКОЛЯРАМИ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА**

Виконав: здобувач вищої
освіти
освітньої програми Початкова освіта
спеціальності 013 Початкова освіта
денної форми здобуття вищої освіти
Галатович Микола Миколайович

Керівник: Третяк Н. В.,
кандидат філологічних наук,
доцент, доцент кафедри теорії
та методик початкової освіти

Рецензент: Гордійчук М.С.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент
кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський

2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ...	7
1.1. Поняття естетичного сприйняття в педагогіці та психології.....	7
1.2. Вікові особливості естетичного розвитку молодших школярів.....	15
1.3. Формування естетичного ставлення до навколишнього світу засобами образотворчого мистецтва в молодшому шкільному віці.....	18
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	30
2.1. Педагогічні орієнтири визначення сформованості естетичного ставлення учнів до довкілля в умовах мистецької освіти.....	30
2.2. Методичні підходи до організації уроків образотворчого мистецтва з метою формування естетичного сприйняття.....	35
2.3. Експериментальна перевірка ефективності використання засобів образотворчого мистецтва у розвитку естетичного сприйняття.....	43
ВИСНОВКИ.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

У сучасних умовах реформування освіти, зокрема в контексті реалізації ідей Нової української школи, пріоритетом стає розвиток гармонійної, творчої, духовно багатой особистості, здатної сприймати, оцінювати та перетворювати навколишній світ. Особливої актуальності набуває формування естетичного сприйняття в молодшому шкільному віці – віковому періоді, найбільш чутливому до впливу мистецтва, природи та соціального середовища.

У контексті сучасного розвитку України як демократичної європейської держави одним із ключових завдань загальної середньої освіти є сприяння учням у пізнанні культурних цінностей, формуванні національної ідентичності та розвитку здатності до самовираження в мистецькій сфері. Це слугує підґрунтям для формування загальнокультурної свідомості, виявлення художніх здібностей і використання їх у суспільній діяльності. Актуальність окреслених орієнтирів підтверджена рядом стратегічних документів, зокрема: Законом України «Про освіту», Концепцією розвитку освіти України на 2015–2025 роки, концепцією «Нова українська школа», Державним стандартом початкової освіти тощо.

Згідно з положеннями Державного стандарту початкової загальної середньої освіти, одним із провідних завдань освітньої галузі «Мистецтво» є формування в молодших школярів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва й навколишнього середовища, розвиток здатності сприймати, розуміти та створювати художні образи, а також реалізовувати себе в художньо-творчій діяльності й прагнути до духовного зростання.

Мистецтво відіграє визначальну роль у формуванні естетичного ставлення молодших школярів до навколишнього середовища, оскільки володіє значним освітнім та виховним потенціалом. Воно сприяє розвитку здатності дитини бачити, розуміти й цінувати красу навколишнього світу, виявляти емоційну чутливість до гармонії природи та культурного простору. У цьому контексті доцільним є цілеспрямоване використання можливостей різних видів мистецтва як окремо, так і в інтеграції, що забезпечує цілісність естетичного виховання.

Особливу наукову цінність для даного дослідження становлять праці, в яких безпосереднім предметом вивчення є вплив мистецтва на особистісний розвиток учнів. Значний внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі дослідники, як О. Гайдамака, О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Щолокова. Зокрема, принципи, зміст та форми формування естетичної культури засобами мистецтва слова і театру розкрито у працях Н. Миропольської. Питання педагогічних умов розвитку художньо обдарованої особистості досліджувала О. Комаровська. Компетентнісні засади інтегративної мистецької освіти, її методологічну основу та технологічні рішення обґрунтовано в працях Л. Масол.

Психолого-педагогічні підходи до організації навчального процесу з образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти висвітлено у роботах Е. Белкіна, В. Вільчинського, І. Демченко, О. Калініченко, В. Кардашова, С. Коновця, Л. Любарської, Б. Неменського, М. Резниченка, І. Руденко, С. Сvida, Г. Сотської, В. Шпільчака, І. Янковської. Їхні дослідження заклали підґрунтя для розробки змісту й методик викладання мистецьких дисциплін, спрямованих на розвиток естетичного досвіду молодших школярів.

Образотворче мистецтво як навчальний предмет виконує не лише пізнавальну та розвивальну функції, а й має надзвичайно важливу естетичну місію. Воно здатне не тільки формувати в учнів художні вміння й навички, а й розвивати емоційно-чуттєву сферу, естетичне ставлення до навколишнього світу, уміння бачити й цінувати прекрасне в природі, архітектурі, предметному середовищі.

Естетичне сприйняття є складним психолого-педагогічним процесом, що включає емоційне переживання, образне мислення, увагу до естетичних характеристик об'єкта. Для молодших школярів особливо важливим є створення педагогічних умов, які б сприяли розвитку цих якостей, і саме засоби образотворчого мистецтва мають великий потенціал у цьому напрямі.

Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури засвідчує недостатню розробленість питань, пов'язаних із розвитком естетичного сприйняття

навколишнього середовища в учнів початкової школи саме через образотворчу діяльність. Це обумовлює актуальність обраної теми, визначає її теоретичну та практичну значущість.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови розвитку естетичного сприйняття навколишнього середовища в молодших школярів засобами образотворчого мистецтва.

Об’єкт дослідження – естетичне сприйняття навколишнього середовища молодшими школярами.

Предмет дослідження – засоби образотворчого мистецтва як чинник розвитку естетичного сприйняття в учнів початкової школи.

Завдання дослідження:

1. З’ясувати сутність поняття «естетичне сприйняття» в педагогічному та психологічному аспектах.
2. Визначити вікові особливості естетичного розвитку молодших школярів.
3. Проаналізувати дидактичні можливості образотворчого мистецтва у формуванні естетичного ставлення до навколишнього світу.
4. Розробити та апробувати методичні підходи до формування естетичного сприйняття в учнів початкової школи.

Методи дослідження: теоретичні (аналіз наукової літератури, узагальнення, систематизація); емпіричні (спостереження, анкетування, педагогічний експеримент); статистичні (кількісний і якісний аналіз отриманих результатів).

Практична значущість роботи полягає в тому, що розроблені в ході дослідження методичні рекомендації можуть бути використані вчителями початкових класів для розвитку естетичного сприйняття учнів засобами образотворчого мистецтва в освітньому процесі.

Експериментальна база дослідження: Бернівська гімназія Кельменецької селищної ради Дністровського району Чернівецької області.

Апробація та впровадження результатів роботи здійснювалася через участь у науково-практичних студентських конференціях, а саме: XII Всеукраїнська науково-практична студентська конференція міжнародною участю «Науковий

простір студента: пошук і знахідки», де пройшов підвищення кваліфікації тривалістю 6 годин (0,2 кредити ЄКТС) 25 березня 2025 року (**«Вплив образотворчого мистецтва на формування естетичного світосприйняття молодших школярів»**); Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання (**«Роль образотворчого мистецтва у розвитку естетичного сприйняття молодших школярів»**); а також публікацію тез доповідей у збірнику матеріалів наукових досліджень конференцій та магістрантів Кам'янець-подільського національного університету імені Івана Огієнка(**«Теоретичні основи естетичного сприйняття навколишнього середовища в дітей молодшого шкільного віку»**). Апробація матеріалів дослідження частково впроваджувалася під час проходження педагогічної практики. Основні положення, результати дослідження обговорювалися під час виступів на кафедрі теорії та методик початкової освіти.

Структура роботи: магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного теоретико-експериментального дослідження було розкрито сутність, особливості, умови та педагогічні можливості образотворчого мистецтва у формуванні естетичного сприйняття навколишнього світу в учнів молодшого шкільного віку. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив, що естетичне сприймання є складною особистісною категорією, яка інтегрує емоційно-ціннісне, пізнавальне, асоціативне й художньо-образне ставлення до дійсності та потребує цілеспрямованої педагогічної роботи, особливо в умовах початкової школи.

Визначено, що образотворче мистецтво є важливим засобом естетичного виховання, оскільки воно сприяє розвитку у дітей емоційної чутливості, спостережливості, здатності бачити й цінувати красу у природі, людських взаєминах, творах мистецтва. Саме в молодшому шкільному віці закладаються основи естетичного сприймання світу, формуються потреби в естетичному переживанні, художньому самовираженні.

У ході експериментального дослідження було реалізовано три педагогічні умови:

- стимулювання емоційного ставлення до навколишнього світу засобами образотворчого мистецтва;
- організація процесу емоційно-асоціативного спостереження за об'єктами природи, явищами життя, творами мистецтва;
- використання комплексу мистецтв (музики, театру, живопису, руху) для регуляції емоційного стану та активізації творчого самовираження.

Застосування комплексу словесно-наочних, художньо-творчих, інтеграційних та ігрових методів забезпечило поступовий розвиток в учнів здатності таких вмінь:

- емоційно реагувати на об'єкти навколишнього світу та твори мистецтва;
- помічати, аналізувати та передавати художніми засобами естетичну цінність навколишнього середовища;

– здійснювати творчий вибір та інтерпретувати зображуване на основі власного досвіду та уявлень.

Результати формувального експерименту засвідчили ефективність авторської методики:

- **24%** учнів експериментальних класів досягли високого рівня сформованості естетичного сприймання;
- **58%** – середнього;
- лише **18%** продемонстрували низький рівень, що значно менше порівняно з контрольними класами.

Таким чином, розроблена методична система з використанням засобів образотворчого мистецтва, інтегрованих з іншими видами мистецтв, забезпечує цілеспрямований розвиток естетичного сприймання навколишнього світу в молодших школярів, сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до реальності та мотивує до самовираження в художній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Формування естетичних цінностей у молодших школярів засобами мистецтва. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Серія: Психолого-педагогічні науки*. 2015. №12. С. 51–56.
2. Бех І. Д. Компонентна модель сходження зростаючої особистості до духовних цінностей. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. 2017. Вип. 21. Кн. 1. (сс. 6-21). Київ: Інститут проблем виховання НАПН Україн.
3. Бирка М. Ф. Методи діагностики рівня професійної компетентності вчителя. *Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти*. 2011. №4(6). С. 29–32.
4. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 200 с.
5. Бондар Ю. В. Модель формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій *Area Nauki*. 2020. №1(7). С. 5 – 13.
URL : http://dspace.vspu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6346/Bondar_Yulia_Volodymyrivna.PDF?sequence=1&isAllowed=y
6. Бондарчук Ю. Психологічний комфорт як умова творчого розвитку дитини. *Освітній простір України*. 2022. №4. С. 23–30.
7. Брунер, М., & Клінгер, Т. Мистецька рецепція в умовах трансформації освітнього простору. Львів: Світ. 2025. 230 с.
8. Букреева С. О. Методика організації уроків колективної творчості учнів мистецьких шкіл. *Розвиток творчої компетентності учнів мистецьких шкіл. Від традицій до інновацій: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* Херсон : друк. «Графіка», 2020. С. 161–166.
9. Вітрук В. М. Фрагмент інтегрованого уроку з курсу «Я досліджую світ» (громадянська та історична освітня галузь). Тема: «Діти об'єднують Україну» // Всеосвіта : URL : <https://vseosvita.ua/library/fragment-integrovanogo-uroku-z-kursu-a-doslidzuu-svit-gromadanska-ta-istoricna->

- osvitna-galuz-tema-diti-obednuut-ukrainu-190457.html (дата звернення: 16.06.2025).
10. Власова В. Г. Критерії та показники рівнів формування естетичного ставлення до навколишнього світу молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України, Київ, 9 квітня. 2017. Вип. 6. Івано-Франківськ: НАІР. 2018. с. 58–63*
 11. Гончаренко Б. Міжпредметні мистецькі проекти у початковій школі: інноваційний потенціал. *Освітній простір України. 2023. С. 45-56.*
 12. Горелікова, Т. О. Формування емоційно-естетичного досвіду учнів початкової школи засобами мистецтва. *Педагогічний дискурс, № 30. 2021. С. 57–63.*
 13. Демченко Л. Індивідуалізація навчання у мистецькій освіті молодших школярів : монографія. Київ : Наукова думка, 2020. 132 с.
 14. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). 1993. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2025).
 15. Державний стандарт початкової освіти. 2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.05.2025).
 16. Діновська Г. А. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках української мови та читання у контексті компетентнісного підходу. URL : <https://ru.calameo.com/read/00424922773df373e9bf8> (дата звернення: 26.05.2025).
 17. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.05.2025).

18. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 р. № 463-IX. 2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 12.05.2025).
19. Карлінська Я. В., Прищепа В. В. Формування естетичного виховання у молодших школярів в умовах НУШ. *Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників (збірник доповідей студентської конференції)*. 2021. С. 217–219.
20. Коберник Г., Коберник О., & Волошина Г. Стимулювання навчально-пізнавальної активності молодших школярів в умовах парної та групової форм роботи на уроці. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. (2(4)). 2020. 59–66.
21. Комаровська О.А. Психологія художнього розвитку. Київ : Либідь, 2006
22. Кондратова В. В. Особливості реалізації мистецької освітньої галузі в початкових класах відповідно до Концепції «Нова українська школа». *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*. 2019. № 55. С. 90–97.
23. Концепція Нової української школи. 2016. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.05.2025).
24. Кравченко Ю. В. Цифрові інструменти у мистецькій освіті молодших школярів // *Інноваційна педагогіка*. 2024. С. 45-57.
25. Кравченко Н. М. Психолого-педагогічні аспекти естетичного розвитку молодших школярів у процесі вивчення мистецтва. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. Вип. 37. 2020. С. 112–118.
26. Круль І.О. Мистецтво як чинник формування морально-естетичної свідомості учнів. *Актуальні проблеми гуманітарних наук*. Вип. 46. 2021. С. 101–108.
27. Кулик Н.В. Цифрові технології як засіб розвитку креативності учнів початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2023. №2. С. 112–119.

28. Куц І. П. Естетичний розвиток учнів початкової школи засобами сюжетного малювання / Кваліфікаційна робота (бакалавр), Херсонський державний університет. 2021. С. 1–29.
29. Куц І. П. Естетичний розвиток учнів початкової школи засобами сюжетного малювання / Кваліфікаційна робота (бакалавр). Херсонський державний університет. 2021. С. 1–29.
30. Литвиненко І. С. Формування художнього сприймання як чинника естетичного виховання молодших школярів. *Мистецтвознавчі студії*. 2023. № 1. С. 89–95.
31. Луценко О. І., Гавриленко Т. І., Кмець А. М. Проєктно-дослідницька технологія як засіб розвитку творчого потенціалу учнів початкових класів в освітній діяльності Нової української школи. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 42. С. 140–149.
32. Макисмов М. В. Вікові аспекти визначення рівня розвитку рефлексії. *Габітус*. 2020. № 13(II). С. 91–96.
33. Мальована Т. С., Барановська І. Г. Особливості творчого розвитку молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Мистецтво*. 2019. С. 100–104.
34. Мартинюк Т. Педагогічна підтримка обдарованих учнів у сфері художньо-естетичного виховання. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2022. С. 56-67.
35. Масол Л. М. Мистецтво в школі: методологія, теорія, практика. Київ : Літера ЛТД, 2018. С. 47
36. Масол Л.М. Теоретико-методологічні основи мистецької освіти в умовах сучасної школи. *Мистецтво та освіта*, 2019. №3. С. 4–8.
37. Мачача Т. С. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Початкова освіта*. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. С. 111–118.

- 38.Мельник І. Рефлексивні технології у початковій школі. *Педагогіка і психологія*. 2021. №6. С. 91–98.
- 39.Миропольська Н. М. Теорія і практика мистецької освіти. Київ, 2017. 130 с.
- 40.Москалюк А., Андрійців О. Художньо-естетичний розвиток молодших школярів засобами театрального мистецтва. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя”*, Вінниця, 2020. С. 142–145.
- 41.Москалюк А., Андрійців О. Художньо-естетичний розвиток молодших школярів засобами театрального мистецтва. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (матеріали конференції)*. Вінниця. 2020. С. 142–145.
- 42.Онищенко О.М. Психологічні основи естетичного розвитку молодших школярів. *Психологія і педагогіка: методика і проблеми*, 2022. №2. С. 17–23.
- 43.Онищенко О.М. Ціннісні орієнтації школярів як об’єкт педагогічного впливу. *Проблеми сучасної педагогіки*, 2017. Вип. 3. С. 33–39.
- 44.Остапенко Т.Р. Образотворче мистецтво як засіб духовного розвитку учнів початкової школи. *Педагогічний дискурс*, 2021. №30. С. 55–60.
- 45.Решетняк В. Ф. Формування творчої особистості учня початкової школи як цілісний процес. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2(69.2). С. 29–32.
- 46.Рубан Т.В. Естетичний розвиток учнів початкової школи в умовах інтегрованого підходу до навчання мистецтва. *Педагогічний дискурс*, 2016. №21. С. 78–83.
- 47.Савенко І.П. Інтеграція видів мистецтва як чинник розвитку творчості молодших школярів. *Освітній альманах*. 2023. №5. С. 78–85.
- 48.Савченко Н. С. Соціалізації особистості як наукова проблема у 60-80-ті рр. ХХ століття. *Наукові записки ЦДУ ім. В. Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 217. С. 60–65
- 49.Савченко О. Я. Типова освітня програма для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2019. 61 с. URL ::

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (дата звернення: 26.05.2025).

50. Савченко О. Я. Типова освітня програма для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти. Київ, 2019. 92 с. URL :: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf> (дата звернення: 26.05.2025).
51. Сахно Л.М. Технології візуальної культури в освітньому процесі початкової школи // *Мистецтво та освіта*. 2023. №1. С. 28–33.
52. Синиця О. І. Емоційна чутливість як основа естетичної культури. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 78–82
53. Тодосієнко Н. Л. Методологічні підходи до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. № 58. С. 38–41.
54. Тодосієнко Н. Л. Методологічні підходи до формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. № 58. С. 38–41.
55. Толстих О. О. Формування естетичного досвіду молодших школярів як психолого-педагогічна проблема. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2025. С. 35-49
56. Чепелєва Н. В. Психологія естетичного розвитку особистості. Київ .: ІПП, 2020. С. 98
57. Чепік О.В. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку у процесі мистецької діяльності. Черкаси: ЧНУ, 2020.
58. Яланська С. П. Психологія творчості: навчальний посібник. Полтава : Видавництво «Сімон», 2018. 182 с.
59. Янкович О. І. Розвиток освітніх технологій у початкових школах України (1959–2018): монографія. Тернопіль, 2021. 162 с.

- 60.Янкович О. І., Кузьма І. І. Освітні технології у початковій школі: навчально-методичний посібник. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. 266 с.
- 61.Becker A. Neuroaesthetics and Emotional Response. 2015
- 62.Deguara J. Art as Emotional Development in Primary Education. *International Journal of Arts Education*, 2020. Vol. 15(2). P. 43–52.
- 63.Dumoulin, C., & Weber, A. (2023). *Art Perception in Childhood: A Neuro-Pedagogical Approach*. Paris: Éditions du Savoir.
- 64.Freese S. *Creative Identity and Artistic Literacy in Children*. Amsterdam: Elsevier, 2022.
- 65.Goncharenko B. The impact of interdisciplinary art projects on elementary students' creativity. *Educational Processes Journal*. 2023. Vol. 15, Issue 1. P. 45–60.
- 66.Hamann R. *Theorie der bildenden Künste*. Berlin, 1980.
- 67.Kellogg J. Color theory from the perspective of the great round of mandala. *The Journal of Religion and Psychical Research*. 1992. C. 139–146.
- 68.Lemaire, A. (2022). Emotional Engagement and Aesthetic Sensibility in Early Education. *European Journal of Aesthetic Education*, Vol. 14(2), pp. 101–115.
- 69.Lowenfeld, V., & Brittain, W.L. *Creative and Mental Growth*. 8th ed. Boston : Pearson, 2019. 310 p.
- 70.Müller N. *Ästhetische Bildung in der Grundschule: Kulturvermittlung und Persönlichkeitsbildung*. Berlin: Springer, 2023.
- 71.Schmidt, F., & Oliveira, M. (2024). *Aesthetic Education in Primary Schools: From Perception to Expression*. Berlin: Springer Education.
- 72.Silvia P. J. *Exploring the psychology of interest*. Gamburg, 2006.
- 73.Torrance E. P. The nature of creativity as manifest in its testing. *The blazing drive: The creative personality*. Buffalo, NY: Bearly Limited, 1987.
- 74.Van der Meij S. Visual Arts and Social-Emotional Learning in the Classroom. *European Educational Research Journal*, 2021. Vol. 20(3). P. 290–305.